

ПОЧАТКОВА ШКОЛА

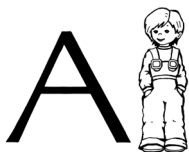
ЕТНОГРАФІЧНИЙ СЛОВНИК

«Весна»

Харків

ЕТНОГРАФІЧНИЙ СЛОВНИК

Андрія — молодіжне свято, близьке за змістом до Катерини, яке відзначалося 13 грудня і відповідало церковному святу Андрія Первозваного. Молодіжні вечорниці були наповнені веселощами й розвагами. У цей день займалися ворожінням.

Ба́бине літо — теплі дні на початку осені, а також павутиння, яке літає в ці дні. У цю пору в сузір'ї Велеса видно Плеяди, які в народі називають Бабами. За стародавніми віруваннями, ця пора ділить рік на дві частини.

Бала́бушки — невеликі булочки круглої форми з кислого тіста, які пекли у святкові дні чи в неділю найчастіше з пшеничного або гречано-пшеничного борошна.

Банду́ра — український народний багатострунний щипковий інструмент.

Барвіно́к — трав'яниста рослина з вічнозеленим листям і яскраво-блакитними квітами; народний символ безсмертя людської душі, дівочої вроди, чистоти кохання, святості шлюбу. Використовувався у весільних обрядах.

Берегі́ня — найстаровинніша слов'янська богиня добра і захисту від усякого лиха. Символ захисту оселі, малих дітей, родини від лиха та хвороб.

Благовіщення (7 квітня) — найбільше весняне свято. Вважали, що Бог у цей день благословляє всі рослини, тому великий гріх на Благовіщення виконувати будь-яку роботу. В народі кажуть, що в цей день «пташка гніздо не в'є, дівчина косу не плете».

Бондарство — вид деревообробного промислу, пов'язаний із виготовленням бочок, діжок, барил, цебер тощо.

Бриль — сплетений із соломи головний убір із широкими крисами.

Великдень — головне християнське свято на честь воскресіння Ісуса Христа, Сина Божого, котрий був посланий на землю, щоб указати людям шлях до спасіння.

Вертеп — пересувний ляльковий театр, популярний у XVII–XIX ст. Із вертепом виступали на ярмарках, міських та сільських майданах, ходили по хатах у святкові дні. Спочатку творцями й виконавцями вертепних драм були студенти-бурсаки та «мандрівні» дяки, пізніше — мандрівні групи артистів.

Веснянки — народнообрядові весняні хорові пісні, в яких оспівуються пробудження природи, кохання, надія на врожай.

Вечорніці — вечірні зібрання молоді восени та взимку, на яких у будні поряд із розвагами виконувалась і певна робота, а в святкові дні — справляли гуляння.

Виші́ванка — вишита біла сорочка, предмет українського національного вбрання.

В'ишивки — один із найпоширеніших видів ручної праці українських жінок і дівчат. Вишивають в основному одяг та речі домашнього вжитку. Українські вишивки надзвичайно різноманітні за візерунками й кольорами, що завжди відповідають призначенню вишивки.

Відьма — за народним повір'ям, жінка-чаклунка, яка, знаючись із нечистою силою, завдає людям шкоди.

Вій — демонічна істота у вигляді старого діда з величезними бровами та довгими й густими віями, що тягнуться аж до землі. Вважалося, що його погляд може вбити людину, від нього будинки падають на землю, а на їхньому місці утворюються озера та провалля. Однак від згубної дії його погляду рятує те, що вій нікого не бачить через свої густі вії.

Вінчання — здійснення шлюбного церковного обряду.

Вовкулака — людина-перевертень, що має надприродну здатність перетворюватись у вовка.

Водохреща, або Йордан — свято Богоявлення Господнього (19 січня), яке поєдналося зі старими обрядами освячення води. Завершує зимовий різдвяно-новорічний святковий цикл. Свято відбувалося біля водойми, напередодні з льоду вирубували ополонку у вигляді хреста. Священик занурював хрест в ополонку, після цього вода вважалася освяченою.

Водяник — згідно з українською демонологією — різновид нечистої сили, що має вигляд старезного діда, покритого водоростями, з довгою бородою і хвостом. Водяника вважали володарем річок, ставків та водоймищ, який головував над русалками та опікувався рибами.

Ворожіння — різні способи вгадувати долю, передрікати майбутнє, що ґрунтувалися на забобонах: люди визначали майбутню долю через посередництво потойбічних

сил. Найзручнішим часом для ворожінь вважалися переддень Різдва (Святвечір), Новий рік, свята Андрія, Катерини, Великдень, Івана Купала.

Галушкі — традиційна українська страва у вигляді різаних шматочків тіста, зварених на воді або молоці.

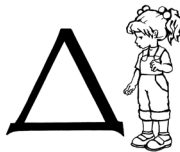
Гаман — шкіряна торбинка для грошей.

Гарбуз — городня рослина з великими круглими жовтогарячими плодами. Плоди цієї рослини є символом відмови у весільному обряді сватання.

Гончарство — обробка глини та виготовлення з неї різноманітного кухонного посуду, а також цегли, кахлів та іншої кераміки.

Гопак — український народний швидкий танець.

Горлиця — лісовий птах, який у народі вважається віщим. Символізує жінку, що тужить і сумує. Його назва вживається також як пестливе звертання до дівчат і жінок.

Демонологія — сукупність міфічних уявлень, основаних на вірі в духів-демонів, що шкодять або сприяють людині в її справах і пов'язані з явищами природи, з господарсько-побутовим життям.

Деруні — млинці із сирої тертої картоплі, борошна та яєць, особливо популярні на півночі України.

Дівич-вечір — обрядова вечірка у молодій напередодні весілля — прощання з дівуванням.

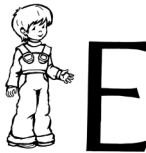
Дідух — прикрашений сніп жита або пшениці, який ставлять у Святвечір на покуті під образами.

Діжа́ — низька широка дерев'яна або глиняна посудина, в якій готують тісто на хліб, а також учинене в ній тісто.

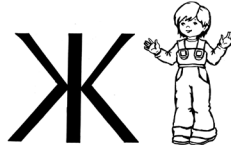
Домові́к — за віруваннями українців — добрий або злий дух, опікун родинного вогнища, який забезпечував добробут родини, пильнував уночі худобу, але міг завдати великих прикрощів тому, хто його розсердить. Господарі прагнули мати таких опікунів і регулярно ставили для них їжу в кутку. На вигляд це був невеличкий, геть оброслий волоссям дід.

Дрібу́шки — тоненькі, дрібно заплетені косички.

Ду́ма — народна ліро-епічна пісня, що виконується сольним співом у супроводі кобзи, бандури або ліри.

Етнографі́я — народознавство (від грецьких слів *ethnos* — народ і *grapho* — пишу), наука про культуру, побут, звичаї того чи іншого народу.

Жайворонок — польова або степова співоча пташка з сірим оперенням. Жайворонок прилітає рано навесні, тому його здавна сприймають як вісника весни.

Жнивá — пора збирання хлібних рослин, яке супроводжувалося жниварськими піснями та різноманітними обрядами.

Жóрно — традиційна зимова гра українців. В ополонку на ставку опускали дерев'яний стовпчик, і коли він обмерзав, на нього настромляли старе колесо від воза. До спиць колеса прив'язували довгу жердину, на кінець якої прикріплювали санчата. Одні учасники гри обертали колесо, а інші каталися на санчатах, намагаючися втриматись на них, бо санчата бігли по колу дуже швидко.

Жупáн — теплий верхній чоловічий одяг, який був ознакою заможності, символом багатства у народній творчості.

Забобóни — численні вірування українців, пов'язані з пересторогами, обмеженнями, які посідали важливе місце в їхньому світогляді. Наприклад, тяжким днем вважався понеділок, у середу та п'ятницю не можна було когось проклинати, бо прокляття збудеться і т. д.

Закли́нання — усталені слова, які зазвичай супроводжуються відповідними діями і мають нібито магічну силу.

Запа́ска — жіночий одяг, що використовується замість спідниці для обгортання стану поверх сорочки.

За́пічок — місце на печі, відгороджене комином; заглибина в бічній, задній або передній стіні печі, де зберігають предмети домашнього ужитку, продукти.

Запоро́жці — українські козаки, які жили в пониззі Дніпра за порогами в XVI–XVII ст.

Засівáння, або посипáння — давньослов'янський новорічний звичай. У перший день нового року чоловіки та хлопчики

ходили від хати до хати, символічно засіваючи хлібні зерна і бажаючи господарям щастя, здоров'я, щедрого врожаю. Посипальників приймали як бажаних гостей, пригощали яблуками, бубликами, піріжками, давали гроші.

Звічай — усталений спосіб людської діяльності, який передається від покоління до покоління.

Зелені святá — українська назва християнського свята Трійці, що відзначалося на п'ятдесятій день після Великодня. Напередодні зеленої неділі, в суботу, що називалася клечальною, обов'язково прикрашали подвір'я та будинок клечанням — зеленими гілками клена, верби, липи, акації, ясена, горіха, дуба. Підлогу встеляли запашними травами: осокою, любистком, м'ятою та ін.

Зілля — різноманітні, здебільшого запашні трави, а також навар або настій деяких із них, який використовується в народній медицині.

Зірка — традиційний атрибут різдвяного обряду колядування, пов'язаний із євангельською легендою про Христа, народження якого провістила зоря, що зійшла над Вифлеємом.

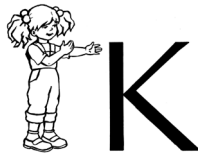
Знахарі — люди, добре обізнані з народними методами і засобами лікування. Деякі знахарі виконували різноманітні магичні дії та обряди, поєднуючи їх із ліками.

Іва́на Купа́ла — старовинне народне свято на честь літнього сонцестояння, яке після прийняття християнства поєдналося з Різдвом Іоанна Хрестителя. У східнослов'янській міфології Купало — головний персонаж старовинного

свята літнього сонцестояння. Серед українців Купала відзначала переважно молодь у купальську (іванівську) ніч: палили купальські вогні, стрибали через багаття, ворожили на своє майбутнє, на шлюб. Купальська ніч вважалася чарівною, тому в цю ніч виконувалися дівочі ворожіння на вінках, численні обряди і магичні дії, за допомогою яких застерігались від нечистої сили.

Ігри народні — вид діяльності людей, що імітує трудові процеси і дає поштовх до творчої уяви, фантазії.

Кáзка — розповідний твір про вигадані події, вигаданих осіб, іноді за участю фантастичних персонажів.

Калáч — білий хліб особливої форми, випечений із крученого й переплетеного тіста. Калач був ознакою достатку та святковості.

Кали́на — кущова рослина, що має білі квіти й червоні гіркі ягоди. Калина — символ вогню, сонця, неперервності життя, роду українців, України, батьківщини, дівочої чистоти й краси, вічної любові й вірності, гармонії життя та природи, материнства, плодючості, символ незрадливої світлої пам'яті, єдності нації, потягу до своїх традицій, звичаїв.

Катеріни — молодіжне свято в народному календарі українців (7 грудня). Цього дня дівчата ворожили на майбутню долю: зрізали гілки вишні чи сливи і ставили їх у воду або в горщик із землею на покуті. Якщо вони розквітали до Різдва або до Нового року, це обіцяло близьке заміжжя.

Кире́я — одяг, подібний до плаща, що побутував на всій території України в ХІХ ст. Шився з одного або двох перегнутих на плечах полотниць саморобного сукна сірого кольору. По боках вставлялися великі клини, до коміра пришивався прикрашений вишивкою каптур. Кирею підперізували поясом і носили в негоду.

Клечання — молоді гілки з листям, якими на Зелені свята прикрашають хату, двір. Здавна для цього використовують гілля клена, ясена, липи, тополі.

Кобза — старовинний український струнно-щипковий музичний інструмент, попередниця бандури.

Кобза́р — український народний співець, що супроводжує свій спів грою на кобзі.

Коза́к — в Україні ХV–ХVІІІ ст. — вільна людина з селян або міської бідноти, яка тікала на південні землі (в низзя Дніпра) і брала участь у визвольній боротьбі проти татаро-турецьких і польських загарбників.

Коля́дка — старовинна обрядова різдвяна пісня.

Колядува́ння — давній звичай зимових (переважно різдвяних) обходів із виконанням величально-вітальних пісень. Заходячи на подвір'я кожної хати, молодь славилася господарів, бажала їм здоров'я, щастя, доброго врожаю, достатку в сім'ї, за що отримувала винагороду. В основі колядування лежала магічна ідея «першого дня», згідно з якою побажання, висловлені на новорічні свята, мали збутися.

Корова́й — великий круглий пухкий хліб із прикрасами з тіста, який печуть на весілля. Коровай є символом плодючості, продовження роду, сонця, Бога, з'єднання молодих у сім'ю, щастя, спільної долі.

Кунту́ш — старовинний верхній одяг, що вдягався поверх жупана. Шився з дорогого кольорового сукна, з велики-

ми прорізами для рук і довгими «фальшивими» рукавами, які перекидали через плечі за спину.

Кутя — обрядова каша з ячмінних або пшеничних зерен, яку вживають із солодкою підливою напередодні Різдва.

Ла́ва — дошка (або кілька дощок) на стояках (іноді — прикріплена до стіни), на яку сідають або кладуть, ставлять що-небудь.

Лісові́к — міфічний образ, який уособлював небезпеку, що підстерігає людину в лісі. Найчастіше змальовується як старезний кошлатий дід, який не має власної тіні. Лісовик збивав людей з дороги, заманюючи їх до хащі, заподіював чимало іншої шкоди. Але водночас охороняв звірів від хижаків, мисливців та інших небезпек.

Любі́сток — багаторічна ароматична трав'яниста рослина, корені й листя якої використовуються у народній медицині. Оберіг хати, обійстя, ланів, садів, криниць, річок, сіножатей, гаїв, дібров; символ любові, злагоди.

Ма́вка — казкова лісова істота в образі гарної дівчини з довгим розпущеним волоссям, лісова німфа. Мавки гойдаються на віттях дерев, мов у колисці, розчісують своє довге зелене волосся, співають, водять веселі танки. Вони заманюють хлопців своєю вродою і чарами й за-

лоскочують їх. Особливо небезпечні мавки для тих, хто зустрине їх у ніч Зелених свят.

Магія — загальне визначення обрядів, пов'язаних із вірою в надприродний вплив людини на предмети природи, тварин та людину.

Мак — трав'яниста рослина з довгим стеблом та великими, найчастіше червоними, квітами; поширеним було вірування в чудодійні властивості маку як оберегу від лиходійства відьом, упирів та інших істот.

Маковія — спрощена назва церковного свята святих мучеників Маккавеїв, що відзначається в серпні. Цього дня у церквах разом із хлібним колоссям святити садові квіти і головки маку, які на Різдво використовувались для приготування куті. Вдома пекли пироги і коржі з маком.

Маланка, або Меланка — традиційний новорічний обряд із використанням масок. Ще в недалекому минулому був поширений на значній території України. За давньою традицією, роль головного обрядового персонажа — Маланки — грав хлопець, переодягнений у жіночий народний костюм. Інші ролі також виконували парубки, лише подекуди меланкували й дівчата. Традиційні карнавальні образи включали маски тварин: кози, ведмедя, журавля, бика, коня, маски діда і баби, а також багатьох інших персонажів.

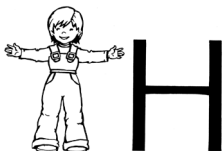
Масляна, або Масниці, Масляниця, Сирна неділя — давньослов'янське свято на честь весняного пробудження природи. В Україні це свято не мало такого широкого розмаху, як, наприклад, у центральних російських областях, але й тут дорослі та молодь катались на конях, ходили в гості, влаштовували бенкети.

Матерінка — пахуча трав'яниста лікарська рослина із дрібними бузково-рожевими квітами.

Медя́нік — рід печива у вигляді медового коржика, пряника, який виготовляли з киплячого меду з додаванням до нього борошна; це печиво дарували щедрувальникам, посипальникам, колядникам; медяниками обдаровували на свята своїх хрещеників хрещені батьки.

Моли́тва — особливий текст, який вимовляють віруючі, звертаючись до Бога, святих.

М'я́та — пахуча рослина, яка широко використовується у народній медицині, посідає почесне місце в народних піснях та обрядах. Як і калина, є символом дівочої краси. У фольклорі м'ята нерідко згадується поруч із рutoю, утворюючи немовби одну рослину — руту-м'яту.

Нами́сто — найпоширеніша в Україні жіноча прикраса, яку носили на шії. Було різним за матеріалом, кольором, формою та способами носіння. Найбільше цінувалося намисто з дорогих природних матеріалів — коралів, бурштину, перлів, гранатів, скла.

Нами́тка — покривало з тонкого серпанку, яким прийнято здавна зав'язувати поверх очіпка голову заміжнім жінкам.

Народна астроно́мія — народні знання та уявлення про небесні світила і пов'язані з ними зміни у природі.

Народна медици́на — рецепти та способи лікування, що використовувалися в народі й передавалися усно від покоління до покоління.

Неопали́ма купина́ — терновий кущ, народний оберіг від пожежі.

Обереги — магичні предмети, фігури із зображенням певного божества, яким приписували надприродну силу, що оберігали від лиха, хвороб.

Обряд — установлені звичаєм дії, пов'язані з побутовими традиціями та виконанням релігійних настанов.

Озимина — осіння сівба, звичайно жита або пшениці, з розрахунком на те, що восени зерна зійдуть, а рости й дозрівати будуть наступного року.

Оладки — українська національна страва — невеликі товсті млинці з учиненого тіста, обрядова страва на Масницю.

Орнамент — оздоблювальний візерунок, побудований на ритмічному повторенні певних фігур, зображень рослин або тварин.

Осіка вважалася нечистим, заклятим деревом, тому з її деревини не годилося споруджувати оселі. Водночас осіку використовували як один із найбільш надійних оберегів від відьом, упирів тощо.

Ох — у дохристиянських віруваннях — демонологічна істота, лісовий чи підземний цар, що живе по могилах та пеньках і затягує до себе необережних людей. Тому люди остерігалися голосно вимовляти «ох!» абиде, бо з'явиться Ох і забере до себе. Персонаж українських народних казок.

Очіпок — обов'язковий головний убір заміжніх жінок. Очіпок, який одягала молода на весіллі, виконував магичну роль, був символом щастя та добробуту в сім'ї.

Паляниця — хлібина, переважно з пшеничного борошна, певним чином замішаного. Традиційна ознака достатку, багатства, хліборобського щастя.

Пан — шанована людина у суспільстві, звідки постала ввічлива форма звертання або називання шанованих осіб.

Папороть — трав'яниста рослина, яка ніколи не цвіте. Проте, за народними повір'ями, у ніч на Івана Купала на коротку мить з'являється вогненна квітка папороті. Той, кому вдається зірвати її, отримує чарівну силу, яка дає змогу знаходити сховані скарби, дізнаватися про долю людей, зцілювати хворих, розуміти мову звірів і птахів.

Півень — свійська птиця, самець курки. За народним повір'ям, крик півня, що віщує наближення дня, відганяє від хати нечисту силу і злих духів. Особливими властивостями народна уява наділяла червоного півня. Вважалося, що він приносить щастя, охороняє худобу від відьом, а маленьких дітей — від підміни нечистою силою.

Пиріг — печений виріб із тіста з начинкою.

Писанки — фарбовані або розмальовані курячі яйця. Здавна використовувалися в обрядах, оскільки яйце вважалося символом життя. Виготовлення писанок пов'язувалося з дохристиянськими традиціями зустрічі весни, пізніше — з Великоднем.

Піч — споруда з цегли або каменю, призначена для опалювання приміщення, випікання хліба та інших виробів, варіння страв, напоїв. Піч є символом материнського начала, святості й непорушності сім'ї, неперервності жит-

тя українського народу, світлого дитинства, поетичний символ народної обрядовості.

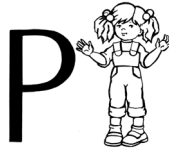
Плáхта — жіночий одяг типу спідниці, зроблений із двох зшитих до половини полотнищ, переважно вовняної тканини.

Пові́р'я — перекази, легенди, в основі яких лежать народні уявлення про зв'язки між явищами довкілля і долею людини.

Пóкуть — в українській селянській хаті — куток, розміщений по діагоналі від печі. Тут зазвичай висів божник з образами і зі свічками, уздовж стін були широкі лави, між якими стояв стіл із хлібом. У кутку ставили на Різдво дідуха з кутею і узваром; це було місце збору сім'ї, де вона їла, приймала гостей.

По́лін — рослина, яку найчастіше використовували як оберіг від русалок, зустріч із якими вважалася особливо небезпечною у так званий русалчин великдень (наступний четвер після зелених свят).

Пóсаг — майно, приготовлене дівчині до весілля. Кожна українська дівчина готувала собі посаг, який складався з двох частин. Худобу, певну суму грошей та клаптик землі виділяв батько, а другу частину — скриню — готувала сама дівчина разом із матір'ю. До скрині входили постіль, рушники, одяг, а також стрічки та хустки, якими дівчина мала обдаровувати весільних гостей.

Різдво́ — християнське свято народження Ісуса Христа, яке, згідно з православною традицією, відзначається

7 січня. Це одне з найголовніших свят у році, з ним пов'язано багато народних обрядів.

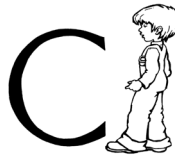
Розрив-трава — декоративна трав'яниста рослина, у народних повір'ях — чарівне зілля, що нібито має силу розривати кайдани, відмикати замки, тобто має доступ до всього замкненого.

Русалка — водяне божество в образі гарної дівчини з розпущеними косами і риб'ячим хвостом.

Рута — багатолітня рослина, квітки якої мають сильний і своєрідний запах. Її цілющі властивості добре відомі в народній медицині.

Рушнік — довгастий шматок тканини, оздоблений вишиваним або тканим візерунком, що здавна використовувався для оздоблення житла та в народних обрядах.

Ріджені — традиційні учасники народних свят і обрядів, що вбиралися в незвичайний одяг або надівали маски.

Сватання — частина весільного обряду, коли заслані женихом свати разом із батьками нареченої вирішують питання про шлюб.

Світа — верхній одяг із домотканого сукна.

Світлиця — чиста, світла, парадна кімната у хаті; велика хата (на противагу хатині); кімната, де приймали гостей, збиралася вся родина, відбувалися сімейні урочистості.

Святвечір — вечір напередодні Різдва, з яким було пов'язано багато звичаїв і обрядів. Цього дня нічого не їли до вечора, поки не з'явиться перша зоря на небі (вірили, що саме в цей час народився Ісус Христос). На

покуті під образами розстеляли чисте сіно, на яке ставили горщики з кутею та узваром. Був звичай ставити на покуті сніп із жита, пшениці або вівса (дідух, коляду). До Святвечора готували 7, 9 або 12 страв, які мали бути пісними.

Св'ято — відзначуваний народним звичаєм або церквою день на честь якої-небудь події чи святого.

Сер'єжки — один із найдавніших видів жіночих вушних прикрас. Із ними пов'язано чимало народних повір'їв: сер'єжки могли знімати головний біль; загубити їх вважалося нещастям. Українським дівчаткам проколювали вуха дуже рано; діти носили мідні, дівчата й жінки — срібні, позолочені, зрідка золоті сер'єжки.

Серп — сільськогосподарське знаряддя для зрізання злаків, трави при корінні, яке має вигляд вигнутого дугою, дрібно зазубреного ножа з короткою ручкою.

Символ — предмет, дія, які служать для умовного позначення якогось образу, поняття, ідеї.

Скриня — великий ящик із кришкою й замком для зберігання одягу, коштовних предметів. Символ майбутньої сім'ї, заможності, батьківського дому, продуманості шлюбного вибору.

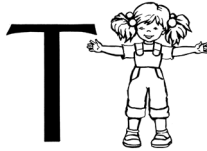
Сова — нічний птах, який здавна був уособленням темних, зловісних сил. Крик сови вночі віщує нещастя; якщо сова вдариться крилами у вікно — згорить хата або помере її господар. Вірили, що вночі сова показує чортові гнізда інших птахів, тому вдень птахи переслідують її, аби помститися.

Солов'ей — маленький сірий перелітний птах, самець якого чудово співає; божа, свята пташка, символ бога-громовика навесні. Символізує досконалий спів, красивий голос.

Сопілка — український народний духовий музичний інструмент із дерева або очерету, що має форму порожнистої трубки з отворами.

Стельмахи — майстри, які виготовляли вози та сани.

Стожари — народна назва сузір'я Плеяд, а також деяких інших сузір'їв.

Талісман — предмет, що, за народними уявленнями, має чудодійну силу й приносить його власникові щастя, удачу, оберігає від небезпеки.

Товченики — шматочки м'яса або риби, зварені в ющі з маслом та цибулею.

Толо́ка — старовинний спосіб громадських робіт — одноразова праця гуртом без оплати, але за частування.

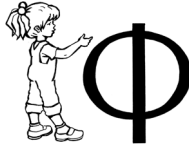
Топо́ля — дерево з високим і прямим стовбуром. У народних піснях із тополею порівнюється красива струнка дівчина або заміжня жінка. Рубання тополі символізує заручення й одруження дівчини.

Тради́ція — досвід, звичаї, смаки, норми поведінки, що склалися історично й передаються від покоління до покоління.

Трембі́та — гуцульський народий духовий інструмент у вигляді довгої дерев'яної труби.

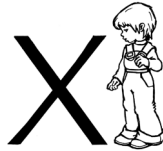

Узв́ар — юшка з висушених груш, яблук, вишень, слив, яка вживається у Святвечір та Щедрий вечір разом із кутею та іншими стравами; його також ставили на покуті.

Фарту́х — жіночий одяг — шматок тканини певного розміру, який одягають спереду, щоб не забруднити спідницю чи сукню. Фартух був частиною українського народного жіночого костюма.

Фольклóр — усна народна художня творчість.

Характérник — чаклун, ворожбит, також перевертень.

Ха́та — найбільш поширена на території України назва житла. У фольклорі, літературі хата — символ батьківщини, рідної землі, чистоти, тепла, затишку.

Хлі́б — харчовий продукт, що випікається з борошна. В українських традиціях хліб перебуває у великій пошані, він є символом добробуту, гостинності, людського життя, святості, радості, щастя, здоров'я, багатства.

Хоровóд — старовинний слов'янський масовий народний танець, учасники якого ходять по колу з піснями, виконуючи певні рухи, підпорядковані драматичній дії.

Храм — будівля, в якій проводяться богослужіння.

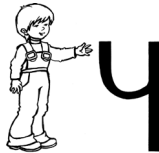
Хресті́ни — обрядові дії, спрямовані на прилучення новонародженої дитини до сім'ї, громади, християнського світу. Хрестини включають обряд хрещення дитини в церкві та святкову гостину, яку після цього влаштовують у родині.

Хустка — поширений в Україні жіночий головний убір у вигляді квадратного шматка тканини. На різних територіях країни хустки зав'язували різними способами.

Церква — приміщення для проведення богослужінь, яке водночас слугувало головним осередком спілкування та святкового дозвілля селян. Церква відігравала і відіграє важливу роль у збереженні пам'яток історії та мистецтва України, духовних засад її населення. До церкви селяни приходили не тільки з нагоди релігійних свят, а й зі своїми сімейними потребами: народження дитини, весілля тощо.

Ціп — традиційне ручне знаряддя для молотьби.

Чайка — бойовий довбаний човен запорізьких козаків із вітрилами та веслами, обшитий зовні дошками або очеретом.

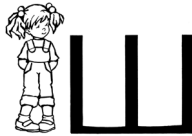
Чарівникі — люди, наділені надприродними силами, здатністю впливати на явища зовнішнього світу, на долю людей. На відміну від знахарів, що діяли на добро людям, чарівники знали з нечистим і чинили людям шкоду: насилали хвороби, обертали на тварин тощо.

Часнік — відігравав важливу роль як оберіг від злих сил, використовувався також у народній медицині. Часник

наділяли чудодійною силою через його цілющі властивості і своєрідний запах. У день весілля часник вплітали у вінок молодій або зав'язували між її волоссям для охорони від усього злого.

Черевіки — жіночі шкіряні туфлі на невисокому підборі.

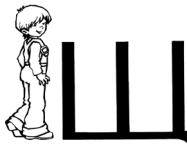
Чорт — один із найпопулярніших персонажів української демонології, що уособлював ворожі людині сили.

Ша́пка — найдавніший тип чоловічих головних уборів.

Узимку носили шапки з овечого хутра або суконні з хутряною опушкою. Носили їх залежно від місцевих звичаїв — прямо на всю голову, заломлюючи посередині, зсуваючи на потилицю або набакир.

Шарова́ри — старовинні широкі штани, які становили обов'язкову частину одягу запорізького козацтва.

Ще́дрий ве́чір — вечір напередодні Нового року за старим стилем. Відзначається щедрою кутею. У цей вечір звучать щедрівки; їх виконують частіше діти й дівчата, беручи участь у старовинному українському обряді щедрування.

Щедрі́вка — старовинна українська обрядова величальна новорічна пісня, що виконується у Щедрий вечір. Щедрівки співають хором.

Щедрування — давній звичай новорічних обходів, під час яких групи щедрувальників (переважно молодь) піснями славили господарів, бажали їм здоров'я й достатку, за що отримували винагороду.

Юпка — нагрудний одяг із рукавами, відомий у різних регіонах України. Найчастіше виконувався з фабричних тканин і повторював крій місцевих безрукавок. Цю назву мав і різновид верхнього одягу.

Юрія — стародавнє свято хліборобського календаря, що відзначалося 6 травня. У народних уявленнях святий Юрій був покровителем диких звірів і свійських тварин. Цього дня зранку виганяли худобу в поле на Юрову росу, яка, за повір'ям, мала чудодійну силу. В уявленнях українців Юрій виступав також продавцем весняної вологи, необхідної для зростання посівів. Цього дня співали спеціальних пісень, у яких зверталися до святого з проханням узяти ключі й відімкнути землю, щоб випустити теплу росу, тепле літо.

Ярмарки — торги, які час від часу влаштовувалися в установлених місцях (містах, містечках, великих селах) і виступали традиційними центрами спілкування. Ярмарки були улюбленою подією в одноманітному житті селян.

Яровина — весняна сівба зернових і зернобобових культур із розрахунком, що протягом весни й літа вони виростуть і дозріють.